

періоду кореспонденції Свенціцького зі своїм науковим керівником, виникає, що робота Свенціцького писалася відповідно до безпосередніх методологічних настанов засновника Львівсько-Варшавської Школи. Форма і зміст роботи виразно вказують на те, що сенс вказівок Твардовського полягав саме у застосуванні до реконструкції історії філософії на Русі апостеріорного конструктивного методу Brentano. Головною метою „Початків філософії...” Свенціцького є віднайдення на основі опрацьованого джерельного матеріалу закону, органічного зв'язку і послідовності розвитку руської філософії, і проведення, відповідно до цього закону, відповідної періодизації останньої. Згідно зі Свенціцьким таким законом є циклічна взаємна зміна двох базових фаз:

Фаза (1): розквіт філософії в південно-західній Русі (пізніше – Україні) і занепад філософії в північно-східній Русі (пізніше – Росії);

Фаза (2): розквіт філософії в північно-східній Русі (пізніше – Росії) і занепад філософії в південно-західній Русі (пізніше – Україні);

Здійснена Свенціцьким з огляду на даний закон періодизація розвитку філософії Русі виглядає наступним чином:

Період (1) XI-XIV ст. – фаза (1);

Період (2) XV-XVI ст. – фаза (2);

Період (3) XVII-XVIII ст. – фаза (1);

Період (4) кін. XVIII ст.- поч. XX ст. – фаза (2).

Тетяна Дроздова

Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси

СВІДОМІСТЬ ТА ПІЗНАННЯ У КОНЦЕПЦІЇ НЕЙТРАЛЬНОГО МОНІЗМУ В. ДЖЕЙМСА

У 1904 році Вільям Джеймс опублікував статтю «Чи існує свідомість?», в якій розбудову доктрини «чистого досвіду» почав з критики неокантіанського розуміння свідомості, маючи на меті створити таку метафізику, в якій світ стане когнітивно доступним. Певно, він сам би здивувався, якби побачив, як буквально деякі сучасні дослідники сприйняли його тезу про те, що настав час звільнитися від свідомості [1, р. 175]. У чому ж причина непорозуміння?

Джеймс починає з допущення, що у світі існує тільки один первинний матеріал, що обіймає усе, – «чистий досвід». Процес пізнання у такому разі – це особливий тип відношення, у якому перебувають різні частини чистого

досвіду. Оскільки чистий досвід єдина речовина світу, то погляди Джеймса кваліфікуються як монізм, що ж до характеру цієї речовини, то стверджуване американським психологом розмаїття чистого досвіду радикально плюралістичне: чистий досвід – «те, що виявляється, – протяжність, яскравість, коричневість, важкість – збірне ім'я для будь-якої відчутної природи» [3] «наявна дійсність», «просто це», в якому «потенційно містяться можливості стати суб'єктом чи об'єктом». Досвід у Джеймса нейтральний, його поділ на свідомість і зміст свідомості відбувається за допомогою складання, а не віднімання. Тобто, чистий досвід може бути то думкою, то річчю тоді, коли частина його виділяється з неперервного потоку досвіду і ретроспективно розглядається у різних відношеннях, які є зовнішніми щодо досвіду, взятого окремо, але внутрішніми щодо загального потоку досвіду, взятого в цілому: «Миттєве поле теперішнього завжди є досвідом у його «чистому» стані однорідної без'якісної актуальності, просто «щойності», і як такий він ще не визначений у думці або речі, виявляючись лише кваліфікованим у можливості як об'єктивний факт або чиясь гадка про факт» [2].

Таким чином, погляди Джеймса яскравий приклад класичного варіанту теорій нейтрального монізму: у світі існує єдина речовина нейтрального характеру, яка у певній системі зв'язків може розглядатися як фізичне, у іншій – як ментальне. А це, у свою чергу, породжує певні онтологічні зобов'язання, які змушували нейтральних моністів, зокрема і Джеймса, запропонувати прийнятну стратегію редукції ментального та фізичного до нейтрального, заперечити субстанційність матеріального та духовного, не знищивши їх при цьому. Тому Джеймс і стверджує, що пізнанню піддаються лише об'єкти свідомості, сама ж вона як вмістилище об'єктів «випаровується до стану невизначеності», слід відмовитися від неї як від певної сутності, залишивши тільки те, що зазвичай виступає об'єктами свідомого досвіду. Тобто, коли Джеймс пише, що свідомість зникає, це зовсім не означає радикального елімінативізму: радикальне заперечення свідомості за безсумнівної її наявності він вважає абсурдним, адже не можна заперечувати існування думок. Йдеться лише про заперечення свідомості як субстанції, як одного з перших принципів, але як функція свідомість має виключне значення: її необхідність викликана потребою пояснити той факт, що речі не тільки існують, а й фіксуються, пізнаються. Вимога вилучити поняття свідомості з ряду перших принципів не віднімає необхідності у будь-який спосіб забезпечити виконання цієї функції.

Свідомість у Джеймса, таким чином не речовина і не спосіб буття, а тільки зовнішнє відношення, своєрідність же наших відчуттів (суб'єктивний досвід) виникає не внаслідок їх свідомості, а внаслідок відношень між відчуттями, що самі мають досвідний характер. Тому свідомість безособистісна, Я та його вияви належать до змісту досвіду, а бути свідомим, чи стверджувати, що свідомий, – означає не що інше як те, що якась частина досвіду «має свідка». Значить, Джеймс не знищує свідомість, просто пропонує відносно її визначення, яке ближче до індуїстських та буддистських текстів, ніж до західної традиції.

Оскільки досвід – це все, що існує, а все, що існує, це досвід, то Вільям Джеймс не стикається з жодною епістемологічною проблемою, породженою дуалізмом: легко пояснити процес пізнання як особливий тип відношення, у яке вступають різні частини чистого досвіду. Це відношення становить частину чистого досвіду, один член якого стає суб'єктом пізнання або носієм знання, інший – пізнаним об'єктом.

1. Banks E. *Neutral monism reconsidered* / Erik C. Banks // *Philosophical Psychology*. – 2010. – Vol. 23, No. 2. – P. 173–187.

2. James W. *A world of pure experience* [Електронний ресурс] / William James // *Journal of philosophy, psychology, and scientific methods*. – 1905. – No. 2. – P.533–543. – Режим доступу: <http://psychclassics.yorku.ca/James/experience.htm>

3. James W. *Does "consciousness" exist?* [Електронний ресурс] / William James // *Journal of philosophy, psychology, and scientific methods*. – 1904. – No.1. – P. 477–491. – Режим доступу: <http://psychclassics.yorku.ca/James/consciousness.htm>

Анатолій Бернюков

Національна академія Державної прикордонної служби
України імені Б.Хмельницького, м. Хмельницький

ПОЧАТОК РОЗВИТКУ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОНТОЛОГІЇ: ДАВНЬОГРЕЦЬКИЙ ДОПЛАТОНІВСЬКИЙ ПЕРІОД

В загальноприйнятому філософському розумінні онтологія – це розділ філософії, що досліджує основні та найбільш загальні характеристики буття. Цей термін походить від грецьких слів *івтос* – суще та *λόγος* – наука. Шлях становлення та розвитку онтології, по-суті, висвітлює світовий процес розвитку філософської думки, оскільки питання про буття як світ, в якому ми живемо, безсумнівно є ключовим для всіх філософських напрямків.

Онтологія виділилась із вчень про буття природи як вчення про саме буття ще в ранньогрецькій філософії, хоча спеціального термінологічного